

Юридичні науки

Зосімов Артем Олександрович

курсант

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Гордієнко Денис Миколайович

курсант

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Кисельов Андрій Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

АНАЛІЗ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

***Анотація.** У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти запобігання злочинності, а також здійснено аналіз оперативно-розшукового запобігання кримінальним правопорушенням. Зокрема, здійснено аналіз праць науковців у різні періоди щодо оперативно-розшукового запобігання кримінальним правопорушенням.*

***Ключові слова:** Національна поліція України, зарубіжний досвід, оперативно-розшукова діяльність, кримінальні правопорушення, аналіз.*

Постановка проблеми. Дослідження питання теоретичних та практичних аспектів запобігання злочинності завжди було у центрі уваги дослідників та науковців у галузі кримінально-процесуального права. Особливо питання запобігання злочинності набуває все більшої

актуальності останнім часом. Дане аргументується повномасштабним вторгненням Росії на територію нашої держави, що супроводжується діяльністю ряду злочинних груп, безконтрольним обігом зброї, тощо. Саме тому пошук нових шляхів вирішення даної проблеми є нагальним.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питанню щодо запобігання злочинності, а також здійснення аналізу оперативно-розшукового запобігання кримінальних правопорушень стали публікації провідних науковців серед яких О. Березанський, О. Козаченко, В. Мисливський, В. Навроцька, Є. Стрельцов, А. Сердюк, В. Захарчук, П. Хряпінський та інших вчених.

Метою статті є дослідження особливостей оперативно-розшукового запобігання кримінальним правопорушенням.

Виклад основного матеріалу. Здійснюючи аналіз праць науковців у різні періоди щодо оперативно-розшукового запобігання кримінальних правопорушень, відмітимо, що першою спробою щодо обґрунтування запобігання злочинам із використанням оперативно-розшукової діяльності як наряду запобігання кримінальним правопорушенням вважаються роботи С. Овчинського. Так, останній у своїх працях актуалізував теоретичну розробку проблематики превенції злочинів підрозділами, котрі здійснюють оперативно-розшукову роботу. Так, до середини 1980-х років точка зору про існування такої самостійної організаційно-тактичної форми, як «оперативно-розшукова профілактика», мала певну перевагу над іншими [1, с. 109].

Перш ніж перейти до детального дослідження оперативно-розшукового запобігання кримінальним правопорушенням, слід приділити увагу генезі самого поняття «запобігання». Відповідно, сам термін попередження вважається діяльністю, котра спрямовується на унеможливлення вчинення кримінального правопорушення щодо якого ще не спрямований злочинний намір [2, с. 142].

Отже, до заходів оперативно-розшукового запобігання, в першу чергу, відноситься планування. Так, планування вважається є одним із заходів організаційно-управлінського забезпечення оперативно розшукової профілактики. Воно полягає у найраціональнішій організації процесу здійснення гласних і негласних заходів, що забезпечують виконання оперативно-профілактичних завдань. Оперативно-розшукове планування – це конструктивна діяльність керівництва чи оперативного підрозділу (окремо взятого працівника), яка полягає у визначенні конкретних завдань, що випливають із аналізу оперобстановки, висуненні обґрунтованих передбачень (версій) щодо обставин, пов'язаних зі злочинними подіями, можливих варіантів їх розвитку та виборі на цій основі найдоцільніших оперативно-тактичних заходів [3, с. 219].

Планування заходів щодо запобігання злочинам – це своєрідна модель надзвичайно мінливої обстановки ситуації, коли здійснюються ті чи інші заходи, і при цьому виникає гостра потреба спланувати такі заходи, вибрати оперативно-профілактичні прийоми (або їх комбінацію), що якнайкраще забезпечують виконання поставлених завдань у стислі терміни силами і засобами, які є в розпорядженні оперативного підрозділу, за найменших затрат і безумовного дотримання законності.

Ю. Ю. Орлов під технікою планування протидії злочинам розуміє переважно зовнішній (матеріальний) вираз уявного плану дій співробітника, тобто матеріалізацію його тактичного задуму, що визначає характер і черговість проведення слідчих дій та організаційно-технічних заходів, взаємодію з фахівцями, оперативними співробітниками галузевих служб, представниками громадськості [4, с. 258]. Саме ж планування конкретних оперативно-розшукових заходів – це насамперед розумова діяльність, яка включає визначення і фіксування у письмовій формі конкретних напрямів і порядку застосування сил, засобів і методів ОРД.

Цінність складання плану із застосування оперативно-розшукового заходу як управлінського рішення полягає у тому, що він охоплює увесь комплекс основних організаційних заходів – від аналітичної роботи до контролю. Обов'язковими попередніми умовами оперативно-розшукової профілактики є виявлення та постановка криміногенних осіб на один із видів оперобліку. Тим самим забезпечується обґрунтованість початку оперативно-профілактичної роботи, цілеспрямованість і планомірність її здійснення, певні узгодження у застосуванні відповідних заходів профілактики, комбіноване використання гласних і негласних джерел інформації, а також здійснення дієвого контролю та надання практичної допомоги у реалізації оперативно-розшукових планів.

Щодо аналітичної роботи чи, іншими словами, кримінального аналізу, то Кисельов А.О. зазначає, що за своєю сутністю кримінальний аналіз є заходами оперативного (ініціативного) пошуку, який представляє собою специфічні види інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної діяльності, що здійснюються в процесі логічного та креативного процесу мислення, спрямованого на ідентифікацію існуючих та пошук нових внутрішніх взаємозв'язків між інформацією щодо злочину та будь-якими іншими даними, отриманими з доступних джерел, з метою їх використання в межах оперативно-розшукового чи кримінального провадження [5] та зауважує на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [6, с. 149-152; 7].

Здійснюючи аналіз боротьби зі злочинністю із практичної сторони та за результатами відповідних теоретичних досліджень у заданій нами галузі дали можливість створити певну систему організаційно-тактичних форм запобігання кримінальним правопорушенням підрозділами Національної поліції, а саме:

а) виявлення передумов вчинення злочинів та умов, котрі передують їх учиненню, здійснення заходів для їх усунення або нейтралізації;

б) виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, застосування заходів з метою недопущення ними правопорушень;

в) запобігання підготовлюваним злочинам і припинення їх на стадії підготовки чи замаху [8, с. 41-42]. На практиці трапляються і такі групи, в яких співучасники, маючи єдину злочинну мету, порівняно самостійні у своїх діях і можуть досягти цієї мети незалежно один від одного.

В більшій мірі, групи, у яких всі співучасники беруть відповідну участь у вчиненні кримінального правопорушення. У вказаних групах відхід від учасників вчинення злочину не впливає на досягнення злочинного результату та припинення діяльності злочинної групи. Втім, у вказаних групах варто провести пошук ініціатора, лідера і шляхом дії на останнього вирівняти активність злочинної групи, припинити її діяльність. У таких групах міжособистісні відносини переважно не відрізняються стійкістю і часто розпадаються, досягши злочинного результату або ж за ізоляції лідера. Від лідера, як відомо, часто залежить напрям діяльності групи, вирішення конфліктів і розподіл ролей у групі [9, с. 62-63].

Таким чином, оперативно-розшукове запобігання кримінальним правопорушенням – система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів та направлені на ресоціалізацію потенційних злочинців, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Література

1. Антонов Р. К. Проблемні питання діяльності оперативних підрозділів із запобігання економічним кримінальним правопорушенням. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Право.* 2015. № 1. С. 108-115.

2. Білецький В. О. Оперативно-розшукова діяльність як наукова категорія та вид діяльності правоохоронних органів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 14. С. 141-144.
3. Гула Л. Ф. Оперативно-розшукове запобігання злочинам, що вчиняються організованими злочинними групами. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2015. № 813. С. 219-224.
4. Орлов Ю. Ю. Застосування фрактального аналізу кримінальної статистики з метою запобігання злочинам. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 257-266.
5. А.О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). *Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021*. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.
6. Kyselov A.O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2019. № 2. P. 146-152.
7. Kyselov A., Kovalevska O. An investigation of effective police communication. law enforcement roles requiring language skills. Methodological bases of studying the processes of general mental laws in human interaction with the environment. *International Science Group*. Boston: Primedia eLounch, 2022. 194 p. P. 39-47. Doi: 10.46299/ISG.2022.MONO.PSYCHOL.1.
8. Хоменко В. П. Запобігання злочинам у фіскальній сфері як складова забезпечення фінансової безпеки держави. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 37-47.
9. Шилін М. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового Кримінального

процесуального кодексу України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 1. С. 59-64.